

Sygn. akt VU 762/15

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 19 listopada 2015 roku

Sąd Okręgowy w Piotrkowie Trybunalskim, Wydział V Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w składzie:

Przewodniczący SSR del. Urszula Sipińska-Sęk

Protokolant st. sekr. sądowy Zofia Aleksandrowicz

po rozpoznaniu w dniu 19 listopada 2015 roku w Piotrkowie Trybunalskim

na rozprawie

sprawy z wniosku K. M. (1)

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddział w Ł.

o zwrot nienależnie pobranych świadczeń

na skutek odwołania K. M. (1)

od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w Ł.

z dnia 8 maja 2015 r. sygn. (...)

1. zmienia zaskarżoną decyzję i ustala, że K. M. (1) nie jest zobowiązana do zapłaty odsetek za okres od dnia 15 listopada 2011 roku do dnia 8 maja 2015 roku w kwocie 1.742,36 (jeden tysiąc siedemset czterdzieści dwa złote trzydzieści sześć groszy) od nienależnie pobranego świadczenia w kwocie 4.556,18 (cztery tysiące pięćset pięćdziesiąt sześć złotych osiemnaście groszy) ;

2. oddala odwołanie w pozostałej części.

Sygn. akt V U 762/15

UZASADNIENIE

Decyzją z dnia 8 maja 2015 roku Zakład Ubezpieczeń Społecznych (...) Oddział w Ł. zobowiązał K. M. (1) do zwrotu nienależnie pobranych świadczeń za okres od dnia 1 listopada 2011 roku do dnia 31 sierpnia 2012 roku w kwocie 4.556,18 zł i odsetek za okres od dnia 15 listopada 2011 roku do dnia 8 maja 2015 roku, tj. liczonych do dnia wydania decyzji, w kwocie 1.742,36 zł.

Odwołaniem z dnia 7 lipca 2015 roku K. M. (1) wniosła o jej zmianę, podnosząc że dostarczyła organowi rentowemu zaświadczenie o kontynuowaniu nauki. Nadto ubezpieczona wskazała, że jej brat D. M. w spornym okresie otrzymał należną mu część renty rodzinnej.

Zakład Ubezpieczeń Społecznych (...) Oddział w Ł. w odpowiedzi na odwołanie wniósł o jego oddalenie. Organ rentowy podniósł, że zobowiązał odwołującą do zwrotu nienależnie pobranego świadczenia z uwagi na niekontynuowanie przez nią nauki. Dodatkowo ZUS wskazał, że w spornym okresie nie wypłacił D. M. renty rodzinnej w całej wysokości, gdyż nie posiadał informacji, że wnioskodawczyni nie jest już uprawniona do pobierania powyższego świadczenia.

Sąd Okręgowy ustalił następujący stan faktyczny:

K. M. (1) urodziła się w dniu (...) 1993 roku. Jej ojciec M. M. zmarł w dniu (...) 2011 roku. M. M. oprócz ubezpieczonej miał syna D. M., urodzonego w dniu (...) 1992 roku.

(dowód: akt urodzenia k. 15 akt rentowych; akt zgonu k. 11 akt rentowych oraz akt urodzenia k. 18 akt rentowych)

W dniu śmierci ojca K. M. (1) uczęszczała do Zespołu Szkolno- (...) w R.. Natomiast jej brat D. M. był uczniem Zespołu Szkół (...) w R..

(dowód: pismo z dnia 10 kwietnia 2015 roku k. 240 akt rentowych oraz zaświadczenie z dnia 12 maja 2011 roku k. 20 akt rentowych)

Decyzjami z dnia 4 listopada 2011 roku Zakład Ubezpieczeń Społecznych (...) Oddział w Ł. przyznał z dniem śmierci M. M., tj. z dniem (...) 2011 roku, prawo do renty rodzinnej wnioskodawczyni oraz jej bratu – D. M., do dnia 31 sierpnia 2012 roku – pod warunkiem nauki. Renta rodzinna w wysokości 1.099,58 zł została podzielona na dwie równe części po 440,71 zł na nich każdego z dzieci zmarłego. Renta przyznana ubezpieczonej była przekazywana jej osobiście do rąk za pośrednictwem poczty. A renta należna D. M. była przekazywana na jego rachunek bankowy. W decyzji zawarto pouczenie, iż renta rodzinna przysługuje dziecku zmarłego do osiągnięcia 16 roku życia, a po przekroczeniu tego wieku do ukończenia nauki w szkole/uczelni nie dłużej jednak niż do ukończenia 25 lat. Poinformowano także o obowiązku zawiadomienia ZUS przez pobierającego rentę rodzinną o zaprzestaniu uczęszczania do szkoły/uczelni oraz o przedstawieniu zaświadczenia o kontynuowaniu nauki i dacie programowego jej ukończenia.

(dowód: decyzje ZUS z dnia 4 listopada 2011 roku k. 109-109v i k. 112-112v akt rentowych)

Pismem z dnia 7 września 2012 roku K. M. (1) poinformowała organ rentowy o zaprzestaniu kontynuowania nauki z dniem 1 września 2012 roku z uwagi na wyjazd za granicę w celach zarobkowych.

(dowód: pismo z dnia 7 września 2012 roku k. 140 akt rentowych)

Decyzją z dnia 7 września 2012 roku Zakład Ubezpieczeń Społecznych (...) Oddział w Ł. wstrzymał od dnia 1 września 2012 roku wypłatę renty rodzinnej K. M. (1). W uzasadnieniu wskazał, że odwołująca nie dostarczyła zaświadczenia z uczelni o kontynuowaniu nauki w roku szkolnym/akademickim (...).

(dowód: decyzja ZUS z dnia 7 września 2012 roku k. 189-189v akt rentowych)

Decyzją z dnia 28 września 2012 roku Zakład Ubezpieczeń Społecznych (...) Oddział w Ł. wznowił wypłatę renty rodzinnej D. M. ze względu na przesłanie zaświadczenia szkolnego o kontynuowaniu nauki w roku szkolnym 2012/2013.

(dowód: decyzja ZUS z dnia 28 września 2012 roku k. 148-148v akt rentowych)

Decyzją z dnia 3 października 2013 roku Zakład Ubezpieczeń Społecznych (...) Oddział w Ł. wznowił z dniem 1 września 2013 roku wypłatę renty rodzinnej D. M. w wysokości 85% świadczenia przysługującego zmarłemu.

(dowód: decyzja ZUS z dnia 3 października 2013 roku k. 202 akt rentowych)

Decyzją z dnia 5 września 2014 roku Zakład Ubezpieczeń Społecznych (...) Oddział w Ł. wstrzymał od dnia 1 września 2014 roku wypłatę renty rodzinnej D. M.. W uzasadnieniu wskazał, że D. M. nie dostarczył zaświadczenia z uczelni o kontynuowaniu nauki.

(dowód: decyzja ZUS z dnia 5 września 2014 roku k. 212-212v akt rentowych)

Pismem z dnia 9 marca 2015 roku K. M. (1) wniosła o wznowienie prawa do renty rodzinnej z uwagi na podjęcie nauki w roku szkolnym 2014/2015 w (...) w B..

(dowód: pismo z dnia 9 marca 2015 roku k. 229 akt rentowych oraz zaświadczenie z dnia 2 marca 2015 roku k. 230 akt rentowych)

Decyzją z dnia 17 marca 2015 roku organ rentowy wznowił z dniem 1 marca 2015 roku wypłatę K. M. (2) renty rodzinnej, wskazując że świadczenie przysługuje do dnia 31 lipca 2017 roku.

(dowód: decyzja ZUS z dnia 17 marca 2015 roku k. 236-237 akt rentowych)

Pismem z dnia 7 kwietnia 2015 roku Zakład Ubezpieczeń Społecznych (...) Oddział w Ł. zwrócił się do Zespołu Szkolno- (...) w R. o nadesłanie zaświadczenia z informacją do kiedy K. M. (1) była uczennicą. W odpowiedzi na powyższe Zespół Szkolno- (...) w R. poinformował, że wnioskodawczyni realizowała obowiązek szkolny od dnia 9 stycznia 2008 roku do dnia 10 października 2011 roku.

(dowód: pismo z dnia 7 kwietnia 2015 roku k. 238 akt rentowych oraz pismo z dnia 10 kwietnia 2015 roku k. 240 akt rentowych)

Sąd Okręgowy zważył co następuje:

Odwołanie zasługuje na uwzględnienie jedynie w części dotyczącej żądania zapłaty odsetek, a w pozostałym zakresie nie ma uzasadnionych podstaw prawnych.

Wydając zaskarżoną decyzję dotyczącą zwrotu nienależnie pobranego świadczenia za okres od dnia 1 listopada 2011 roku do dnia 31 sierpnia 2012 roku organ rentowy powołał się na przepis art. 138 ust. 1 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 roku o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (tekst jedn. Dz. U. z 2015 r., poz. 748).

Stosownie do treści art. 138 ust. 2 pkt 1 wyżej wymienionej ustawy świadczeniem nienależnie pobranym jest świadczenie wypłacone mimo zaistnienia okoliczności powodujących ustanie lub zawieszenie prawa do świadczeń albo wstrzymanie wypłaty świadczeń w całości lub w części, jeżeli osoba pobierająca świadczenia była pouczona o braku prawa do ich pobierania.

Żądanie zwrotu nienależnego świadczenia z ubezpieczenia społecznego uzasadnione jest tylko wobec osoby, która otrzymała świadczenie bez podstawy prawnej i tylko wówczas, gdy miała świadomość, że wypłacone świadczenie jej się nie należy (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 17 maja 2001 roku w sprawie o sygn. akt II UKN 338/00, OSNP 2003 nr 3, poz. 71). W treści obowiązujących przepisów wyraźnie został wyeksponowany czynnik świadomości pobrania świadczenia nienależnego, przy czym o jej istnieniu przesądza dokonanie pouczenia o okolicznościach ustania prawa do świadczeń albo wstrzymania ich wypłaty. Pouczenie powinno wyraźnie, konkretnie i wyczerpująco wskazywać okoliczności mające wpływ na pobieranie świadczeń oraz jasno wskazywać okoliczności powodujące pobranie nienależnego świadczenia w sposób zrozumiały dla osoby, do której jest skierowane. Pouczenie nie może być abstrakcyjne, niekonkretne, a w szczególności nie może odnosić się do wszystkich hipotetycznych okoliczności powodujących ustanie prawa do świadczeń (por. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 4 września 2007 roku w sprawie o sygn. akt I UK 90/07, OSNP 2008 nr 19-20, poz. 301, z dnia 17 listopada 1995 roku w sprawie o sygn. akt II URN 46/95, OSNAPiUS 1996 nr 12, poz. 174, z dnia 17 lutego 2005 roku w sprawie o sygn. akt II UK 440/03, OSNP 2005 nr 18, poz. 291 oraz z dnia 9 lutego 2005 roku w sprawie o sygn. akt III UK 181/04, OSNP 2005 nr 17, poz. 275).

W przedmiotowej sprawie bezspornym było, iż wnioskodawczyni pobrała za okres od dnia 1 listopada 2011 roku do dnia 31 sierpnia 2012 roku nienależnie rentę rodzinną. Wypłata renty rodzinnej była bowiem uzależniona od kontynuowania przez nią nauki, o czym ubezpieczona była pouczana wielokrotnie przez organ rentowy w decyzjach rentowych. W ocenie Sądu skarżąca miała zatem świadomość, że prawo do renty rodzinnej przysługuje tylko w przypadku kontynuowania nauki w szkole nie dłużej niż do 25 roku życia i że jest zobowiązana zawiadamiać organ

rentowy o zaprzestaniu lub przerwaniu nauki. Powyższe potwierdza treść pisma skarżącej z dnia 7 września 2012 roku, w którym poinformowała organ rentowy o zaprzestaniu kontynuowania nauki. Wnioskodawczyni przedkładała również organowi rentowemu zaświadczenia o kontynuowaniu nauki.

Pomimo posiadania tej wiedzy wnioskodawczyni nie zawiadomiła organu rentowego o zakończeniu nauki w Zespole Szkolno- (...) w R. z dniem 10 października 2011 roku. Dodatkowo ubezpieczona nie przedstawiła żadnych dowodów na okoliczność, że po tej dacie do dnia 7 września 2012 roku kontynuowała naukę w innej szkole, ograniczając się do gołosłownych zapewnień że takie dokumenty znajdują się w jej aktach rentowych. Natomiast z analizy materiału dowodowego wynika jednoznacznie, że wnioskodawczyni od dnia zakończenia nauki w Zespole Szkolno- (...) w R. w dniu 10 października 2011 roku do chwili złożenia wniosku o wstrzymanie prawa do renty rodzinnej w dniu 7 września 2012 roku, nie kształciła się w żadnej szkole. Spowodowało to, że podstawa prawna renty rodzinnej odpadła, a wobec świadomości tego faktu przez skarżącą, pobrana przez nią w spornym okresie renta rodzinna była świadczeniem nienależnym.

Dodatkowo K. M. (1) podniosła że pobrana przez nią renta rodzinna nie była w całości świadczeniem nienależnym, gdyż nawet w przypadku nie pobrania przez nią tej renty, organ rentowy i tak byłby zobowiązany do wypłaty na rzecz jej brata D. M. renty rodzinnej w wysokości 85% świadczenia, które przysługiwało zmarłemu, co wynika z treści art. 73 ust 1 ustawy o emeryturach. Zgodnie bowiem z treścią tego przepisu renta rodzinna dla jednej osoby uprawnionej wynosi 85% świadczenia, które przysługiwało zmarłemu, a dla dwóch osób 90% tego świadczenia.

Stanowisko wnioskodawczyni zmierza w istocie do dokonania ponownego podziału renty rodzinnej i to z mocą wsteczną. Tymczasem renta rodzinna jest przyznawana, zmieniana lub ponownie ustalana w zasadzie na wniosek osób uprawnionych, a z urzędu tylko w razie uzyskania przez organ rentowy wiadomości o okolicznościach powodujących konieczność zmiany dotychczasowego podziału renty rodzinnej ze względu na zmianę liczby osób uprawnionych, a i wówczas następuje to dopiero od miesiąca ujawnienia tych okoliczności (art. 74 ust. 3 ustawy o emeryturach i rentach).

Zgodnie z treścią art. 73 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach renta rodzinna dla jednej osoby uprawnionej wynosi 85% świadczenia, które przysługiwało zmarłemu, a dla dwóch osób 90% tego świadczenia.

Art. 74 ust. 3 ustawy o emeryturach i rentach stanowi, że renta rodzinna jest przyznawana, zmieniana lub ponownie ustalana w zasadzie na wniosek osób uprawnionych, a z urzędu tylko w razie uzyskania przez organ rentowy wiadomości o okolicznościach powodujących konieczność zmiany dotychczasowego podziału renty rodzinnej ze względu na zmianę liczby osób uprawnionych, a i wówczas następuje to dopiero od miesiąca ujawnienia tych okoliczności.

W przedmiotowej sprawie ZUS w decyzjach rentowych, zgodnie z art. 74 ust. 2 ustawy o emeryturach i rentach, dokonał już podziału renty rodzinnej ustalonej na 90% należnego zmarłemu świadczenia na dwie uprawnione do niej osoby: K. M. (1) i D. M. i w spornym okresie od dnia 1 listopada 2011 roku do dnia 31 sierpnia 2012 roku wypłacał każdemu z nich połowę renty rodzinnej. W decyzjach tych ustalano świadczenie w określonej wysokości, dzieląc je na równe części pomiędzy uprawnione rodzeństwo. Organ rentowy wydawał odrębne decyzje dotyczące renty rodzinnej w stosunku do K. M. (1) i D. M.. Tak ustalona i wypłacana renta rodzinna nie była zatem łączną rentą, do której byli uprawnieni solidarnie K. M. (1) i D. M., ale rentą podzieloną na dwie części, do której każde z rodzeństwa było uprawnione odrębnie, niezależnie od drugiej osoby. W takiej sytuacji każdy z uprawnionych do renty odrębnie odpowiada za pobrane przez siebie świadczenia, bez względu na uprawnienia rentowe drugiej osoby.

Obowiązek podziału jednej łącznej renty rodzinnej na równe części między uprawnionych członków rodziny, o którym mowa w art. 74 ust. 2 ustawy o emeryturach i rentach, nie ma znaczenia tylko technicznego, ale istotne znaczenie normatywne określające prawo każdej osoby uprawnionej do równej części renty rodzinnej już dlatego, że przychody uzyskiwane z tytułu przysługujących im podzielonych części rent rodzinnych podlegają podatkowi dochodowemu od dochodów osobistych. Ponadto podział renty rodzinnej jest wyraźnie dokonywany w równych częściach pomiędzy wszystkich uprawnionych do tego jednego łącznego świadczenia w wydawanych decyzjach rentowych. W decyzjach tych zawarte są dokładne pouczenia, między innymi o okolicznościach prowadzących do ustania prawa do renty

rodzinnej, do jej zawieszenia oraz dotyczące konieczności dokonania podziału renty rodzinnej po raz pierwszy lub ponownie w razie zmiany warunków dotychczasowego podziału ze względu na liczbę osób uprawnionych, co zawsze następuje od miesiąca ujawnienia tych okoliczności (art. 74 ust. 3 wyżej wymienionej ustawy). Takie zasady potwierdza regulacja z art. 107a ustawy o emeryturach i rentach, z którego ust. 1 wynika, że jeżeli do renty rodzinnej jest uprawniona więcej niż jedna osoba i jedna lub kilka z tych osób zgłosi wniosek o wyłączenie z kręgu osób uprawnionych do renty, prawo do renty rodzinnej ulega ponownemu ustaleniu z pominięciem tej osoby (osób). Wniosek taki jest okolicznością powodującą ustanie prawa do renty rodzinnej osób wymienionych w ust. 1. Ponowne ustalenie wysokości renty rodzinnej dla pozostałych osób uprawnionych do renty następuje od miesiąca, od którego wstrzymano wypłatę renty osobie, o której mowa w ust. 1, nie wcześniej niż od miesiąca zgłoszenia wniosku (ust. 3 i 4).

Te zasady ponownego ustalania prawa do renty rodzinnej lub ich wysokości potwierdza art. 133 ustawy o emeryturach i rentach, do którego odpowiedniego stosowania odsyła art. 74 ust. 4 tej ustawy. Te katagoryczne regulacje prawne wykluczają dokonanie z mocą wsteczną ponownego podziału pomiędzy osoby uprawnione do renty rodzinnej za okresy, w których jedna lub niektóre z osób uprawnionych nienależnie pobrały przypadające na nie równe części renty rodzinnej.

Ujawnienie pobrania przez jedną z osób uprawnionych do części renty rodzinnej nienależnego świadczenia nie prowadzi zatem „automatycznie” do ponownego podziału renty rodzinnej za ten sam okres pomiędzy pozostałych uprawnionych, jak chce skarżąca.

Sąd podziela stanowisko Sądu Najwyższego wyrażone w wyroku z dnia 2 marca 2010 roku w sprawie o sygn. akt II UK 235/09, że osoba, która nienależnie pobierała nieprzysługujące jej równe części renty rodzinnej jest zobowiązana do zwrotu całości nienależnie pobranych części renty rodzinnej (art. 74 ust. 2 w zw. z art. 138 ust. 1 pkt 1 ustawy o emeryturach i rentach), bez możliwości wstecznego ustalenia nowej wysokości lub nowego podziału tego świadczenia na pozostałych uprawnionych, ze względu na zmianę liczby osób uprawnionych za okresy przypadające przed miesiącem ujawnienia okoliczności uzasadniających ponowne ustalenie wysokości i ponowny podział renty rodzinnej.

Oznacza to, że zobowiązanie do zwrotu całości nienależnie pobranych części renty rodzinnej przez osobę, która utraciła prawo do tego świadczenia, nie prowadzi do ponownego ustalenia wysokości lub podziału renty rodzinnej przysługującej pozostałym osobom uprawnionym do tego świadczenia za okresy, które przypadają przed miesiącem ujawnienia okoliczności powodujących konieczność dokonania ponownego ustalenia wysokości lub podziału renty rodzinnej. Jedynie w przypadkach, w których zachodzą szczególnie uzasadnione okoliczności organ rentowy może odstąpić od żądania zwrotu takich kwot, zmniejszyć wysokość potrąceń z tego tytułu lub zawiesić ich dokonywanie na okres nie dłuższy niż 12 miesięcy (art. 138 ust. 6 ustawy o emeryturach i rentach).

Zgodnie z treścią art. 138 ust. 6 ustawy o emeryturach i rentach organ rentowy może odstąpić od żądania zwrotu kwot nienależnie pobranych świadczeń w całości lub w części, zmniejszyć wysokość potrąceń, ustaloną zgodnie z art. 140 ust. 4 pkt 1 wyżej wymienionej ustawy, lub zawiesić dokonywanie tych potrąceń na okres nie dłuższy niż 12 miesięcy, jeżeli zachodzą szczególnie uzasadnione okoliczności.

Sąd zważył, że w przedmiotowej sprawie takie okoliczności nie zaistniały. K. M. (1) jest młodą i zdrową osobą, nie mającą nikogo na swoim utrzymaniu. Jest zatem w stanie spłacić nienależnie pobrane świadczenie.

Skoro zatem organ rentowy wypłacał ubezpieczonej nienależnie przyznane jej równe części renty rodzinnej po zakończeniu nauki w Zespole Szkolno- (...) w R. i utracie prawa do tych nienależnie pobranych części renty rodzinnej, o czym nie powiadomiła organu rentowego, to wyłącznie K. M. (1) obarcza odpowiedzialność z tytułu pobrania całych nienależnych jej części renty rodzinnej. Uprawniony do renty rodzinnej brat D. M. może jedynie dochodzić od siostry na zasadach ogólnych wyrównania jego szkody polegającej na nieuzyskaniu z winy sprawcy szkody (K. M. (1)) renty rodzinnej do wysokości przysługującej mu w myśl art. 73 ust. 1 pkt 1 ustawy o emeryturach i rentach.

Pobranie nienależnego świadczenia z ubezpieczeń społecznych rodzi obowiązek nie tylko zwrotu samego świadczenia, ale także odsetek od tego świadczenia, w wysokości i na zasadach określonych przepisami prawa cywilnego (art. 84 ust. 1 ustawy z dnia 13 października 1998 roku o systemie ubezpieczeń społecznych). Tylko osoba, która zawiadomiła organ rentowy o zajściu okoliczności powodujących ustanie prawa do świadczenia albo wstrzymanie jego wypłaty, a mimo to świadczenia były jej nadal wypłacane, nie ma obowiązku zapłaty odsetek od nienależnie pobranych świadczeń (art. 84 ust. 11 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych). Skarżącej nie dotyczy norma art. 84 ust. 11 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych. Nie oznacza to jednak – jak to ustalił organ rentowy w zaskarżonej decyzji – że odsetki od nienależnie pobranych świadczeń rentowych należą się już od dnia ich wypłaty. ZUS utrzymuje, że skoro ubezpieczona była od początku świadoma tego, że renta rodzinna została uzyskana na skutek wprowadzenia w błąd organu rentowego z uwagi na niezawiadomienie o przerwaniu nauki, a zatem wyrządziła szkodę czynem niedozwolonym, to powinna być zobowiązana do zwrotu świadczeń już w terminach ich wypłaty.

Sąd w niniejszej sprawie podziela ugruntowane stanowisko Sądu Najwyższego, wyrażone m.in. w wyroku z dnia 3 lutego 2010 roku w sprawie o sygn. akt I UK 210/09, iż podmiotowy aspekt uznania świadczenia za nienależne - świadomość pobierania świadczenia, które zostało uzyskane w sposób niezgodny z prawem - nie przesądza o tym, kiedy świadczenie jako nienależne w sensie prawnym, objęte jest obowiązkiem jego zwrotu. Owa świadomość jest jedną z przesłanek uznania świadczenia za nienależne lecz jej istnienie nie sprawia, że świadczenie z ubezpieczenia społecznego jako nienależne podlega zwrotowi w dacie wypłaty. Można jedynie powiedzieć, że świadczenie uzyskane w takich okolicznościach nigdy nie należało się, a zatem w tym sensie „było nienależne” i „uważa się” je za nienależne zgodnie z art. 138 ust. 2 ustawy o emeryturach i rentach. Takie stwierdzenie nie wyczerpuje jednak rozważanego problemu. Trzeba bowiem przypomnieć, że świadczenia z ubezpieczeń społecznych są przyznawane w drodze decyzji administracyjnych i na podstawie decyzji administracyjnych są wypłacane. Nie można zatem utrzymywać, że świadczenia wypłacone na podstawie pozostającej w obrocie prawnym decyzji administracyjnej jako nienależne podlegały zwrotowi w dacie wypłaty, choćby przesłanki przyznania świadczenia w rzeczywistości nie istniały lub odpadły. Pogląd ten umacnia treść art. 84 ust. 4 i ust. 7 ustawy systemowej, w których użyte zostały sformułowania „kwoty nienależnie pobranych świadczeń ustalone prawomocną decyzją” (ust. 4) oraz „uprawomocnienie się decyzji ustalającej te należności” (ust. 7).

Świadczenia w myśl art. 84 ustawy systemowej i art. 138 ustawy o emeryturach i rentach uważane za nienależne podlegają zatem zwrotowi dopiero wtedy, gdy organ rentowy wyda stosowną decyzję administracyjną. W tej decyzji organ określa kwotę świadczeń nienależnych. Od kwoty wymienionej w decyzji należą się w myśl art. 84 ust. 1 ustawy systemowej odsetki „w wysokości i na zasadach określonych przepisami prawa cywilnego”. Zasady prawa cywilnego, których dotyczy odesłanie, odnoszą się jedynie do odsetek. Zasadą określoną w prawie cywilnym, odnoszącą się do odsetek jest możliwość ich żądania w razie opóźnienia się dłużnika ze spełnieniem świadczenia (art. 481 § 1 k.c.). Odesłanie do prawa cywilnego z art. 84 ust. 1 ustawy systemowej nie dotyczy natomiast terminu wymagalności świadczeń podlegających zwrotowi, a w konsekwencji terminu, od którego można żądać odsetek. Są to zasady dotyczące odsetek tylko pośrednio. Nie jest to materia „zasad prawa cywilnego” lecz prawa ubezpieczeń społecznych. Określenia od kiedy należą się odsetki od świadczeń z ubezpieczenia społecznego, także od świadczeń podlegających zwrotowi, należy poszukiwać w prawie ubezpieczeń społecznych, a nie w prawie cywilnym.

Analogiczne poglądy zostały wyrażone w wyroku Sądu Najwyższego z dnia 18 grudnia 2008 roku w sprawie o sygn. akt I UK 154/08 (M.P. Pr. 2009 nr 4, poz. 208), w którym Sąd Najwyższy uznał, że nie ma żadnych podstaw do stosowania przepisów prawa cywilnego (o bezpodstawnym wzbogaceniu lub czynie niedozwolonym) do oceny wymagalności nienależnie pobranego świadczenia. Poglądy te zostały w pełni zaakceptowane także przez Sąd Apelacyjny w Łodzi (por. wyrok z dnia 29 stycznia 2014 roku w sprawie o sygn. akt III AUa 784/13).

Reasumując nienależnie pobrane świadczenie z ubezpieczenia społecznego staje się wymagalne, nie z chwilą jego spełnienia (wypłaty), ale dopiero z momentem zażądania jego zwrotu. „Żądanie zwrotu” nienależnie pobranego świadczenia następuje przez doręczenie decyzji obligującej do zwrotu tego świadczenia. Od chwili wymagalności, tj. uprawomocnienia się decyzji o zwrocie nienależnie pobranego świadczenia, organ rentowy może naliczać od

niego odsetki ustawowe w myśl art. 481 § 1 k.c., gdyż od tej chwili dłużnik pozostaje w opóźnieniu ze spełnieniem świadczenia głównego. Zatem w przedmiotowej sprawie brak było podstaw do naliczenia przez organ rentowy odsetek od nienależnie pobranego przez skarżącą świadczenia przed stwierdzeniem obowiązku jego zwrotu i wezwaniem do zwrotu, tj. od dnia 15 listopada 2011 roku do dnia 8 maja 2015 roku w kwocie 1.742,36 zł.

Biorąc powyższe pod uwagę, Sąd Okręgowy – Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych, na podstawie art. 477¹⁴ § 2 k.p.c. w tym zakresie zmienił zaskarżoną decyzję, orzekając jak w punkcie 1 sentencji. Natomiast w pozostałym zakresie odwołanie oddalił na podstawie 477¹⁴ § 1 k.p.c. jako nieuzasadnione.